Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів: вип. 8, у 5 т. – Кам’янець-Подільський : ПП «Мошинський В.С.», 2009. – Т.2. – С. 170–171.
© Тарасенко М. О., 2009

УДК 598.292.2’524

М.О.Тарасенко, старший викладач

ГНІЗДУВАННЯ КРОПИВ’ЯНКИ РЯБОГРУДОЇ В УМОВАХ ЧАГАРНИКОВОГО СТЕПУ КАМ’ЯНЕЦЬКОГО ПРИДНІСТРОВ’Я

За період дослідження в умовах чагарникового степу на території Кам’янецького Придністров’я було описано 24 гнізда та 21 кладка кропив’янки рябогрудої. Гнізда птахи будують переважно на шипшині (60%), на висоті 0,3-1,6 м. Кладка складається з 3-5 яєць з наступними оологічними параметрами: максимальна довжина (L) – 20,6 мм; максимальний діаметр (B) – 15,7 мм; індекс заокругленості (Sph) – 76,76.

Ключові слова: *кропив’янка рябогруда, чагарниковий степ, характер розміщення гнізда, оологічні параметри.*

Кропив’янка рябогруда є перелітним гніздовим птахом на території Кам’янецького Придністров’я [3]. Вона включена до ІІ Додатку Бернської конвенції, а також – до Червоної книги Хмельницької області, як регіонально рідкісний вид. Робіт, присвячених гніздовій біології даного птаха на Поділлі, на сьогоднішній день немає, тому висвітлення даного питання є досить актуальним.

Матеріал викладений в даному повідомлені було зібрано протягом 2002-06 рр. на території Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.

За час досліджень було знайдено та описано 24 гнізда та 21 яйцекладка кропив’янки рябогрудої на ділянках чагарникового степу.

В гніздових біотопах птахи з’являються в другій декаді травня. Гніздиться рябогруда кропив’янка в розрідженому чагарнику на схилах

балок, яруг, річкових долин, а також на свіжих лісових вирубках та заростаючих чагарником лісосмугах.

Початок гніздування припадає на другу половину травня. В умовах чагарникового степу кропив'янка рябогруда будує гнізда на різній висоті від землі, але зрідка висота розміщення гнізда перевищує 1,5 м. Загалом вона коливається в межах від 0,3 до 1,6 м, в середньому – $0{,}9 \pm 0{,}47$ м. Варіабельність висоти розміщення гнізда є досить високою і складає 54,6%. Це обумовлено безпосередніми умовами: висотою куща та формою крони, наявністю та висотою травостою. Однак головним чинником є рівень маскування гнізда та захищеність від хижаків. Мабуть, саме тому, кропив'янка рябогруда обирає для розміщення гнізд в першу чергу шипшину (69%), а потім – інші породи, як то терен (16%), глід (5%), яблуню (5%) та аличу (5%).

Гнізда розміщуються, головним чином, в центрі куща, в галуженні 4-5 гілок, які обплітаються стеблами рослин зовнішніх стінок. Основу будівельного матеріалу складають стебла зонтичних, до яких додаються стебла полину та деревію. Між собою стебла скріплюються коконами павуків, що є характерною діагностичною ознакою виду [4]. Ківш гнізда вистеляється тоненькими корінцями або ж стебелинками злаків. Загалом гніздо являє собою ажурну конструкцію.

Під час дослідження було проаналізовано розміри 24 гнізд кропив'янки рябогрудої (табл. 1).

Таблиця 1

Розміри гнізд (мм) кропив'янки рябогрудої в умовах чагарникового степу на території Кам'янецького Придністров'я

Показники	n	Lim	R	M	m	CV, %
Довжина гнізда (L)	24	92-140	48	123	14,2	11,5
Ширина гнізда (D)	24	96-125	29	111	10,5	9,4
Висота гнізда (H)	24	42-69	27	58	9,7	16,7
Довжина ковша (l)	24	70-84	14	76	5,0	6,6

Ширина ковша (d)	24	65-73	8	69	2,8	4,1
Глибина ковша (h)	24	39-56	17	47	4,7	9,9

Також було проаналізовано корелятивний зв'язок між зовнішніми (довжина, ширина та висота гнізда) та внутрішніми (довжина, ширина та глибина ковша) розмірами. Так, між довжиною гнізда та довжиною ковша є позитивна кореляція +0,662. Між шириною гнізда та шириною ковша також простежується позитивна кореляція, яка складає +0,689. В той час, як між висотою гнізда та глибиною ковша була встановлена негативна кореляція – -0,384. Така негативна кореляція, мабуть пов’язана з тим, що витрачаючи більше часу та гніздового матеріалу на формування основи гнізда, птахи будують його не таким глибоким.

Повна кладка у кропив’янки рябогрудої складається з 3-5 яєць. Повні кладки, в умовах чагарникового степу, траплялись, починаючи з першої декади червня (2.06-7.06). У виявлених кладках була наступна кількість яєць: 5 (n=15), 4 (n=4) та 3 (n=2). В середньому повна кладка рябогрудої кропив’янки складає 4,6 яєць.

За результатами аналізу оологічних параметрів яєць кропив’янки рябогрудої (табл. 2.), було встановлено, що мінливість їх порівняно незначна: максимальної довжини яйця (L) складає 4,4%; максимального діаметру (B) – 2,9%; індексу заокругленості (Sph) – 2,8%.

Таблиця 2

Розміри яєць (мм) у кладках кропив’янки рябогрудої в умовах чагарникового степу на території Кам'янецького Придністров'я

Показник	**n**	**Lim**	**R**	**M**	**m**	**CV,%**
L (мм)	97	19,3-22,4	3,1	20,6	0,9	4,4
B (мм)	97	15,0-16,9	1,9	15,7	0,4	2,5
Sph	97	73,33-80,20	6,87	76,76	2,1	2,8

Насиджувати кладку самка розпочинає після відкладання передостаннього яйця. Насиджування яєць продовжується протягом 12-14 діб [1].

Пташенята вилуплюються протягом доби, тому значної різниці у віці між ними не простежується. У гнізді пташенята перебувають протягом 11-12 діб. Після вильоту з гнізда пташенята тримаються в межах гніздової території протягом 5-7 днів.

На основі проведених досліджень ми можемо зробити висновок, що ділянки чагарникового степу, які ще фрагментарно зустрічаються на території Кам'янецького Придністров'я, через особливість породного складу чагарників та мозаїчність фітоценозу є досить привабливим для гніздування регіонально рідкісного виду – кропив'янки рябогрудої.

Список використаних джерел

1. Дементьев Г.П. Птицы Советского Союза // Семейство Славковые. – Т. 6. – М.: Сов. наука. – 1954. – С. 330-337.
2. Лакин Г. Ф. Биометрия. – М.: Высшая школа, 1980. – 293 с.
3. Матвєєв М.Д. Попередній список фауни хребетних НПП «Подільські Товтри» // Природні цінності Національного природного парку «Подільські Товтри». – Кам'янець-Подільський, 1999. – С. 52-86.
4. Михеев А.В. Определитель птичьих гнезд. – М.: Наука, 1975. – 197 с.

For period research was described 24 nests and 21 laying of Barred Warbler in shrub steppe of Kam'yaneckogo Pridnistrov'ya. Nests take a place mainly on a wild rose (60%), on height of 0,3-1,6 m. In a nest 3-5 eggs with the following oological description: maximal length (L) – 20,6 mm; maximal diameter (B) – 15,7 mm; to the index of round (Sph) – 76,76.

Keywords: Barred Warbler, shrub steppe, placing of nest, oological description.